

Законодавче забезпечення системи охорони здоров'я в Україні: загальний ОГЛЯД

Ірина Сенюта

к.ю.н. доцент, адвокат, президент ВГО “Фундація
медичного права та біоетики України”, президент
юр.фірми “MedLex”

Конституційне регулювання

- ❖ *ст. 3 КУ: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.*
- ❖ *ст. 27 КУ: Кожна людина має невід'ємне право на життя.*
- ❖ *ст. 28 КУ: Кожен має право на повагу до його гідності.*
 - *Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.*
 - *Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам.*

Конституційне регулювання

- ❖ ст. 29 КУ: Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.
- ❖ ст. 32 КУ: Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Конституційне регулювання

❖ *ст. 49 КУ: Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.*

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Рішення Конституційного Суду України у сфері охорони здоров'я

- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29.05.2002 р.

Положення ч.3 ст.49 Конституції України "у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно" треба розуміти так, що у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги.

- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 66 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти» (справа про платні медичні послуги) від 25.11.1998 р.

Рішення Конституційного Суду України у сфері охорони здоров'я

- Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України „Про інформацію” та ст. 12 Закону України „Про прокуратуру” (справа К. Г. Устименка) від 30.10.1997 р.

У Рішенні визначено, що медична інформація – це свідчення про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, у тому числі і про ризик для життя і здоров'я, яка за своїм правовим режимом належить до конфіденційної.

Лікарська таємниця – інформація про пацієнта

Медична інформація – інформація для пацієнта

Загальне нормативне регулювання

✓ Цивільний кодекс України

- ст. 281: право на життя;
- ст. 283: право на охорону здоров'я;
- ст. 284: право на медичну допомогу;
- ст. 285: право на інформацію про стан свого здоров'я;
- ст. 286: право на таємницю про стан здоров'я;
- ст. 287: права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я;
- ст. 289: право на особисту недоторканність;
- ст. 290: право на донорство;
- ст. 293: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Загальне нормативне регулювання

✓ Кримінальний кодекс України

- — неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 131);
- — розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132);
- — незаконне проведення абортів (ст. 134);
- — неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ст. 137);
- — незаконна лікувальна діяльність (ст. 138);
- — ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139);
- — неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140);

Загальне нормативне регулювання

- — порушення прав пацієнта (ст. 141);
- — незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142);
- — порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143);
- — насильницьке донорство (ст. 144);
- — незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145);
- — незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146);
- — підміна дитини (ст. 148);
- — незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст. 151);
- — незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319);
- — порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320);
- — незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних і сильнодійних речовин (ч. 2 ст. 321);
- — порушення правил боротьби з епідеміями (ст. 325).

Загальне нормативне регулювання

- ✓ Сімейний кодекс України
- ✓ Закон України “Про захист прав споживачів”
- ✓ Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”
- ✓ Закон України “Про судову експертизу”
- ✓ Закон України “Про звернення громадян”
- ✓ Закон України “Про інформацію”
- ✓ Закон України “Про захист персональних даних”
- ✓ Закон України “Про охорону дитинства”

Спеціальне нормативне регулювання

- ❑ Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»;
- ❑ Закон України «Про забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення»;
- ❑ Законі України «Про захист населення від інфекційних хвороб»;
- ❑ Закон України «Про психіатричну допомогу»;
- ❑ Закон України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз»;
- ❑ Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»;

Спеціальне нормативне регулювання

- ❑ Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини»;
- ❑ Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині»;
- ❑ Закон України «Про донорство крові та її компонентів»;
- ❑ Закон України «Про лікарські засоби»;
- ❑ Закон України «Про імплантацію електорокардіостимуляторів»;
- ❑ Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»;
- ❑ Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року».

Державницькі тенденції у сфері охорони здоров'я

Науково-дослідні теми МОЗ України, які виконуються із залученням провідних фахівців в галузі медичного права

1. “Створення концепції розвитку галузі медичного права з метою удосконалення медичного обслуговування в Україні”.

Мета науково-дослідної роботи:

- Розробка концепції розвитку медичного права в Україні та науково обґрунтованих практичних рекомендацій стосовно виокремлення в системі права України нової комплексної галузі – медичне право України, удосконалення нормативно-правової бази в галузі охорони здоров'я, підготовка відповідних кадрів з метою належного правового забезпечення медичного обслуговування населення в Україні.
- Створення підґрунтя для всебічного розвитку правового забезпечення охорони здоров'я, запровадження дисципліни «Медичне право» у навчальні курси правників і медиків ВНЗ.

Державницькі тенденції у сфері охорони здоров'я

2. “Систематизація законодавства України в сфері охорони здоров'я”

Мета науково-дослідної роботи:

Впорядкування нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я України та створення передумов для забезпечення її гармонізації з європейським законодавством.

- Систематизація нормативно-правової бази, у сфері охорони здоров'я усунення колізій у нормативно-правових актів, зростання рівня правової свідомості медичних працівників забезпечить правильне застосування, неухильне додержання та запобігання невиконанню вимог актів законодавства медичними працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, і як наслідок сприятиме суттєвому зменшенню витрат бюджетних коштів на відшкодування шкоди пацієнтам, збалансованості ризиків відшкодування можливої шкоди.

Вектори нормотворення: деякі аспекти

- проект Закону “Про проведення у Вінницькій, Дніпропетровській і Донецькій областях експерименту з реформування системи охорони здоров'я” :

Законопроект визначає основні напрямки структурної реорганізації мережі закладів охорони здоров'я у пілотних регіонах відповідно до рівнів надання медичної допомоги та особливості їх фінансового забезпечення. Законопроектом запропоновано структурно-організаційне та фінансово-економічне розмежування первинного та вторинного рівнів надання медичної допомоги шляхом створення центрів первинної медико-санітарної допомоги та госпітальних округів з урахуванням особливостей адміністративних територій (щільності та характеру розселення населення, стану транспортних комунікацій, матеріально-технічного та кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я, їх профілю та структури медичних послуг) та диференціація закладів охорони здоров'я, що надають вторинну медичну допомогу, з урахуванням інтенсивності її надання.

Вектори нормотворення: деякі аспекти

- проект Закону України “Про загальнодержавну систему надання екстреної медичної допомоги ” ;
- проект наказу МОЗ України “Про організацію лікувального харчування та роботи дієтологічної служби в Україні” ;
- проект наказу Міністерства охорони здоров'я "Про затвердження Переліку шкідливих для здоров'я людини речовин, що входять до складу тютюнових виробів та виділяються з тютюновим димом під час куріння”;
- проект наказу МОЗ "Про проведення медичного сортування на догоспітальному етапі та в лікувально-профілактичних закладах”.

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

Стаття 17 Закону України “Про виконання
рішень та застосування практики
Європейського суду з прав людини”

“Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та
практику Суду як джерело права”

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

- **Справа “Z проти Фінляндії”** (25.01.1997 р.): “захист особистої інформації, не лише медичної, надзвичайно важливий для реалізації особою свого права на повагу до приватного та сімейного життя, гарантованого ст. 8 Конвенції. Повага до конфіденційності інформації про стан свого здоров'я є невід'ємним принципом правових систем країн – учасниць Конвенції. Визначальною є не лише повага до медичної професії та медичних послуг загалом. Без такого захисту особи, які потребують медичної допомоги, можуть свідомо уникати надання інформації особистого та інтимного характеру, необхідної для отримання належного лікування, та навіть отримання такої допомоги і через це наражати себе та своє здоров'я, а в разі інфекційного захворювання – і здоров'я суспільства, на небезпеку... Внутрішнє законодавство повинно забезпечувати гарантії, достатні для запобігання передання або розголошення медичної таємниці, що може суперечити положенням ст. 8 Конвенції”.

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

- **Справа Бендерський проти України** (15.11.2007 р.): “... тому для вирішення справ такого типу медичний експертний висновок, безперечно, має вирішальне значення... Суд наводить свою усталену практику, відповідно до якої фізична цілісність особи безперечно впливає з поняття “особистого життя” в сенсі п. 1 ст. 8 Конвенції. Отже будь-яке завдання шкоди лікарями, навіть найменше, фізичній цілісності особи тягне за собою втручання у право на повагу до приватного життя”.
- **Справа “Во проти Франції”** (08.07.2004 р.): “На думку Суду, потенціал і здатність ембріона людини стати людиною вимагають його захисту в ім'я людської гідності, однак це не вимагає розглядати його як людину, котрій належить право на життя в сенсі ст. 2 Конвенції”.

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

- **Справа “Гласс проти Сполученого Королівства”** (09.03.2004 р.): “... рішення про призначення відповідного лікування Девіду поза згодою його матері було втручанням у його право на повагу до приватного життя, зокрема право на фізичну цілісність. Суд дійшов висновку, що рішення лікарів реалізувати визначений ними спосіб лікування без урахування заперечень п. Гласс і за відсутності дозволу суду на такі дії було порушенням ст. 8 Конвенції”.
- **Справа “Еванс проти Сполученого Королівства”** (07.03.2006 р.): “ембріон не має незалежних прав чи інтересів і не може претендувати – як і від його імені ніхто не може претендувати – на те, аби мати право на життя відповідно до ст. 2 Конвенції”.

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

- **Справа “Биржиковський проти Польщі” (27.06.2006 р.):** “Суд також наголосив на необхідності швидкого вирішення справ, які стосуються смерті особи в медичних установах. Помилки, допущені медпрацівниками, мають з'ясовуватись швидко. Далі цю інформацію слід невідкладно розповсюджувати серед персоналу медичної установи загалом, аби не допустити повторення негативного досвіду в майбутньому, а відтак, гарантувати пацієнтам надання якісніших медичних послуг”.
- **Справа “Патон проти Сполученого Королівства” (13.05.1980 р.):** “”Життя” плоду тісно пов'язане з життям вагітної жінки і не може тлумачитися окремо від нього. Якщо б ст. 2 охоплювала плід і якщо б його захист відповідно до цієї статті, за відсутності будь-яких обмежень, вважався абсолютним, то аборт вважався б забороненим, навіть якщо продовження вагітності становило серйозну загрозу для життя вагітної жінки. Це означало б, що “ненароджене життя” плоду вважали б більш важливим і цінним за життя вагітної жінки”.

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

“... при будь-якому тлумаченні права чоловіка та потенційного батька на повагу до його особистого і сімейного життя відповідно до ст. 8 Конвенції, якщо йдеться про аборт, який його дружина має намір зробити, слід насамперед зважати на право вагітної жінки, яка є особою, найбільш зацікавленою у вагітності та її продовженні чи перериванні, на повагу до її особистого життя. ...Зважаючи на право вагітної жінки, право чоловіка та потенційного батька на повагу до його особистого та сімейного життя можна тлумачити настільки широко, щоб воно охоплювало такі процесуальні права, про які твердить позивач, тобто право давати поради чи право робити заяви щодо аборту, який має намір зробити його дружина”.

Рішення ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я

- **Справа “Шмалько проти України”** (20.07.2004 р.): “орган державної влади не має права посилатись на брак коштів на виправдання неспроможності виконати судове рішення про виплату боргу. Зрозуміло, що за певних обставин затримка з виконанням судового рішення може бути виправданою. Але затримка не може бути такою, що зводить нанівець сутність гарантованого п. 1 ст. 6 права”.

Дякую за увагу!

Контактна інформація:

E-mail: prlawlab@ukr.net

[www. medicallaw.org.ua](http://www.medicallaw.org.ua)

[www. healthrights.org.ua](http://www.healthrights.org.ua)

